

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliş Tarihi: 27.10.2022

Submitted: 27.10.2022

Kabul Tarihi: 14.12.2022

Accepted: 14.12.2022

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1195252>

Ertuğrul BAYIR¹

OSMANLI HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ'NE DESTEK İÇİN KURULAN ALMAN YARDIM KOMİTESİ

Öz: Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ile Alman Kızılhaçı arasında Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları esnasında meydana gelen yardımlaşma seferberliğinin bir örneğini de Birinci Dünya Savaşı yıllarında görüyoruz. Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasıyla birlikte Alman Kızılhaçı Osmanlı cephelelerinde Hilal-i Ahmer'e sağlık hizmeti hususunda destek olduğu gibi, cemiyet için Alman halkından yardım toplayacak olan "*Alman Yardım Komitesi*"nin kurulmasına da öncülük etmişti. Berlin'de kurulan bu komite sayesinde Alman halkı Hilal-i Ahmer'e hem nakdî, hem de aynî yardımda bulunmuş; ülkenin dört bir tarafından toplanan yardımlar İstanbul'a ulaştırılmıştı. Bu çalışmada, ilk olarak Alman Yardım Komitesi'nin hangi şartlarda kurulduğu ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım toplamak için nasıl bir çalışma yürüttüğü hakkında bilgi verilecek; daha sonra Yardım Komitesi'nin Hilal-i Ahmer'e destek olmak amacıyla Almanya'nın farklı şehirlerinde hangi etkinlikler düzenlediği, Alman basınına yansıyan bilgiler ışığında değerlendirilecektir. Son olarak, Yardım Komitesi ve Alman Kızılhaçı tarafından toplanan yardımların İstanbul'a nasıl gönderildiği hususu da, Kızılay ve Osmanlı Arşivi belgelerine göre değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Alman Yardım Komitesi, Birinci Dünya Savaşı, Alman Kızılhaçı, Osmanlı Devleti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti.

¹ Araştırmacı yazar, MEB, e.bayir1979@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3545-3355>

German Aid Committee Established to Support the Ottoman Red Crescent Community

Abstract: We see an example of the solidarity efforts, which had previously been during the Tripoli War and Balkan Wars, between the Ottoman Red Crescent Society and the German Red Cross during the First World War. With the participation of the Ottoman Empire into the war, the German Red Cross not only supported the Red Crescent about health care on the Ottoman fronts, but also pioneered the establishment of the "German Aid Committee", which would collect aid from the German people for the community. Thanks to this committee established in Berlin, the German people helped both the Red Crescent with money and materials. In this study, firstly information will be given about the conditions under which the German Aid Committee was established and how it worked to collect aid to the Red Crescent Society; then what activities did the German Aid Committee carry out in different cities of Germany to support the Red Crescent Society, in the light of information in the German press, will be evaluated. Finally, according to the Red Crescent Archive and Ottoman documents, information will be given about how the aid collected by the Aid Committee and the German Red Cross was sent to Istanbul.

Keywords: Germany Aid Committee, World War I, Germany Red Cross, The Ottoman Empire, Ottoman Red Crescent Society.

GİRİŞ

Balkan Savaşları'ndan ağır kayıplar vererek çıkan Osmanlı Devleti bu yenilginin etkisiyle ordu ve donanmasını ıslah çalışmalarına giriştiği esnada Avrupa'da meydana gelen ittifak teşebbüsleri büyük oranda şekillenmişti. Bu süreçte Osmanlı idarecileri, devletin bütünlüğü ve yeniden toparlanmasını sağlamak için Avrupalı güçlerle ittifak kurmanın gerekli olduğuna inandıklarından Fransa ve Rusya ile yapılan ve başarısızlıkla neticelenen görüşmelerden sonra nihayet 2 Ağustos 1914 tarihinde karşı blokta yer alan Almanya ile gizli bir antlaşma imzalamışlardı.² Osmanlı Devleti savaş patlak verdiğinde tarafsızlığını ilan

² Dâhiliye Nazırı Talat Paşa ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, Almanya ile gizli bir ittifak antlaşmasının imzalanmasından birkaç gün sonra (5-14 Ağustos tarihleri arasında) diplomatik bir teşebbüste bulunarak, Rusya ile ittifak görüşmeleri yapmışlardı. Osmanlı yöneticileri böyle yapmakla aslında, Almanya ile yürütülen cephane ve diğer yardımlar konusunda pazarlık avantajını artırmayı hedeflemişlerdi. Necmettin Alkan, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi", 1914'ten 2014'e 100. Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyumu, 20-21 Kasım 2014, Sempozyum Bildirileri, İstanbul 2015, s. 160-161.

etmişti ancak Ağustos'un ilk haftasından itibaren gelişen olaylar ve Almanya'nın çabaları (Goben/Yavuz ve Breslau/Midilli adlı gemilerin 28-29 Ekim 1914 gecesi Ruslara ait Odesa ve Sivastopol limanlarını bombalaması) Osmanlı'yı savaşa katılmaya sürüklemiş; bu olay üzerine İngiltere, Fransa ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişlerdi.³ İki devlet arasında imzalanan gizli antlaşma ve yürütölen görüşmeler neticesinde Almanya, Osmanlı'ya silah ve cephane yardımı yapacak⁴, belirli alanlarda uzman ekipler gönderecek, hatta Alman askerî personeli Osmanlı ordusunda Türk askeriyile birlikte mücadele edecekti. Osmanlı topraklarına gönderilecek malzemelerin ve ekipmanların neredeyse tamamı Balkan ölkeleri üzerinden demiryolu ile getirilecekti ancak bu, Sırbistan ile mücadele eden Avusturya-Macaristan'ın başarısızlığı ve Romanya'nın ulaşım engelleri göz önüne alındığında hiç de kolay olmamıştır. Diğer taraftan, savaşın ilk yılında Alman Askerî Misyonu'na bağlı sağlık personelleri Osmanlı topraklarına gelmeye başlamış, 1915 yılının Sonbaharında ise başta İstanbul olmak üzere pek çok bölgede Alman sağlık tesisleri inşa edilmişti. Osmanlı'nın savaşa dâhil olmasıyla birlikte Alman Askeri Misyonu personel ve malzeme varlığını artırmaya başladı. Bu doğrultuda 1915 yılının ilk aylarında sadece 400 kişiden oluşan asker sayısını Ağustos ayının sonlarına doğru 6000'i asker, 600'ü de subay olmak üzere bir hayli artırmıştı. Savaşın sonuna kadar Suriye, Filistin, İstanbul, Gelibolu, Irak ve Kafkasya'da görev yapan Alman askerlerinin sayısı

³ Osmanlı Devleti ile Almanya arasında yapılan görüşmeler neticesinde, Doğu Anadolu ve Kafkasya üzerinden Rusya'ya bir darbe vurulması, İngiltere'nin Hindistan'a giden sömürge yolunu kesmek için Süveyş Kanalı'na ve Mısır'a karşı harekete geçilmesi, Ege ve Akdeniz'de İngiliz ve Fransız donanmaları egemen olduğundan Çanakkale'yi korumak için Trakya'da önemli bir kuvvet bırakılması şeklinde bir savaş planı yapılmıştı. İlk iki teşebbüste o bölgelerdeki Müslömanların Rusya ve İngiltere'ye başkaldırmasına güveniliyordu ancak, bu beklenti karşılık bulamadığı gibi İngiltere Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmak için ilk önce Güney Irak'ta, sonra da Çanakkale'de iki cephe açınca Osmanlı daha savaşın başında dört cephede savaşmak zorunda kalmıştı. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, C. 1-2: 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2007, s. 107-112.

⁴ Bu yardım kapsamında Ağustos ayı sonlarında Berlin'deki Türk Büyökelçilięi aracılığıyla Osmanlı Devleti 100 bin kg. ayakkabı tabanı, 200 bin portatif çadır, 150 bin alüminyum řiře, 500 bin kg. et ile bir o kadar sebze konserveleri ve yaklaşık 100 bin at nalı ve farklı boyutlarda çivi talebinin yer aldığı bir listeyi Alman Savaş Bakanlığı'na takdim etmişti. Almanya ise ayakkabı tabanı hariç diğer isteklerin karşılanmaya çalışılacağını iletmişti. Klaus Kreiser, "Das Osmanische Reich: Zerreiřprobe am Bosphorus", *Der Weg in den Ersten Weltkrieg (Wegmarken)*, Thilo Köřler, Norbert Seitz (Hrsg.), Deutschlandradio März 2014, s. 61-71.

25.000'e (bunlara 65 sağlık uzmanı da dâhil) ulaşmıştı.⁵ Bilindiği gibi, 20. yüzyılın başlarında askerî sağlık hizmeti alanında Almanya, diğer Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında oldukça iyi bir durumda idi. Aynı şekilde, savaş alanındaki yaralı ve hasta askerlere yardım etmek amacıyla Avrupa'da kurulan Kızılhaç toplulukları içerisinde Alman Kızılhaç'ı uzman sağlık personeli sayısı, ilk müdahale ve yaralıların nakli ile cephelerde kullanılan tıbbî malzeme bakımından hatırı sayılır bir üstünlüğe sahipti. Alman Kızılhaç'ı⁶ bu savaştan evvel özellikle Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda Osmanlı cephelerinde aktif olarak hizmette bulunmuştu. Birinci Dünya Savaşı'nda ise müttefik bir ülkeye sağlık personeli ve malzemeleri göndermekle kalmamış, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne ulaştırılmak üzere Almanya'nın farklı bölgelerinde yardım kampanyaları da tertip etmişti.⁷ Bu cümleden olmak üzere, Berlin'deki Kızılhaç Merkez Komitesi'nin öncülüğünde oluşturulan "*Alman Yardım Komitesi*"nin nasıl yardım topladığı, yardım toplama kampanyasının Alman basınına ne şekilde yansdığı ve bu yardımların Almanya'dan İstanbul'a nasıl nakledildiği gibi hususlar burada detaylı bir şekilde değerlendirilecektir.

I. Alman Yardım Komitesi'nin Kuruluşu

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nda hasta ve yaralı askerlerin tedavi ve bakımı hususunda Harbiye Nezareti'ne büyük destek sağlamıştı. Aynı desteği Birinci Dünya Savaşı yıllarında da devam ettirmek isteyen cemiyet yönetimi için en büyük sorun kaynak yetersizliği idi ve bu savaşta İstanbul, Çanakkale, Erzurum, Erzincan, Bağdat ve Filistin gibi farklı

⁵ Wolfgang U. Eckart, *Medizin und Krieg: Deutschland 1914-1924*, Ferdinand Schöning Verlag, Paderborn 2014, s. 319-325. Gerd Machalett und Ernst-Jürgen Finke, "Die Medizinische Versorgung der Deutschen Militärmission in Vorderasien 1914-1918", *Wehrmedizinische Monatschrift*, 59/2015, s. 248-258.

⁶ Alman Kızılhaç teşkilatının temeli 6 Şubat 1864 tarihinde Berlin merkezli "*Savaşta Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım için Prusya Merkez Komitesi (Das Preußische Zentralkomitee zur Pflege Verwundeter und Erkrankter Krieger)*" adlı bir cemiyetin kurulmasıyla atıldı. Bu cemiyet aynı zamanda Alman Kızılhaç'ının da temelini oluşturdu ve teşkilat kısa zaman içerisinde 16 eyalette onlarca şube açarak binlerce üyeye ulaştı. Dieter Riesenber, *Das Deutsche Rote Kreuz, Eine Geschichte 1864-1990*, Ferdinand Schöning Verlag, München 2002, s. 29-32.

⁷ Muttalip Şimşek, "Birinci Dünya Savaşı Esnasında Erzincan, Bağdat ve İstanbul'da Açılan Alman Kızılhaç Askerî Hastaneleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXXVI (2020), s. 39-42.

bölgelerde verilecek mücadele nedeniyle mevcut olanakların sınırlı olması, cemiyeti ülke içerisinde ve müttefik ülkelerde yardım toplamaya zorluyordu. Bu yüzden Hilal-i Ahmer Cemiyeti, hem ülke dâhilinde, hem de yabancı ülkelerde yardım toplanması için daha savaşın ilk aylarından itibaren çalışmalarına başladı. Cemiyet, ilk olarak müttefik ülkelerde yardım toplama kararı aldığından Alman ve Avusturya Kızılhaçı ile iletişime geçti.⁸

Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasından sonra Çanakkale'de bir cephe açılması ihtimali ortaya çıkınca Alman yöneticileri arasında Osmanlı'ya acil silah ve cephane yardımı yapılması gerektiği, aksi takdirde İtilaf kuvvetlerinin Çanakkale'den sonra İstanbul'u almaları halinde Osmanlı'nın savaş dışında kalacağı ve uzun vadede bunun Alman menfaatleri için hiç de iyi olmayacağı yönünde görüşler beyan edilmeye başlanmıştı. Sadece Çanakkale'de değil, Kafkasya, Mısır, Irak ve Suriye bölgesinde de Osmanlı'nın başarısı Almanya için çok önemliydi ve bütün bu cephelerde Osmanlı'nın mağlup olması aynı zamanda Almanya'yı askerî ve politik açıdan zor duruma düşüreceğinden her ne olursa olsun Osmanlı'ya yardım edilmesi gerekiyordu.⁹

Yukarıda ifade edildiği gibi, Osmanlı ordusunda Alman askerleri görev almaya başlayınca İstanbul'daki Alman Askerî Misyonu kontrolünde Osmanlı topraklarına Alman sağlık personeli gelmeye başlamıştı. Bu savaş esnasında Almanya, müttefiki Osmanlı Devleti'ne iki ülke arasında yapılan anlaşma gereğince, askerî desteğin yanında çok sayıda doktor, hemşire ve hastabakıcı gibi personel göndermek suretiyle sağlık alanında da destek sağlıyordu. Birinci Dünya Savaşı boyunca Almanya'nın Osmanlı topraklarına gönderdiği doktor sayısı (bu sayıya Alman Salib-i Ahmer Cemiyeti'ne mensup doktorlar da dâhildir) yaklaşık 250'yi buluyordu.¹⁰

⁸ *Kızılây Arşivi (KA)*, 93/43, 11 Kasım 1914. Hilal-i Ahmer Cemiyeti sadece Avusturya ve Almanya'da değil, Macaristan'da da yardım toplama çalışması yürütmüştü. Geniş bilgi için bkz: Ahmet Altıntaş, "Birinci Dünya Savaşı'nda Hilâl-i Ahmer'in Macaristan'daki Faaliyetleri", *Tarihin Paşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016/16, s. 1-16.

⁹ Mustafa Çolak, "Çanakkale Savaşı'nda Yalnız Bırakılan Bir Müttefik: Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na Yardım Çabaları", *Türkler*, C. 13, Edt: H. Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 673-684.

¹⁰ <https://www.scribd.com/document/80987994/aerzte1wk-1> (Erişim Tarihi: 16.03.2020). Ayrıca bkz: Richard A. Gabriel und Karen S. Metz, *A History of Military Medicine, From Ancient Times to The Middle Ages*, Band I-II, Greenwood Pres, New York 1992, s. 243-244.

Söz konusu süreçte Alman Kızılhaç Merkez Komitesi'nin başta İstanbul olmak üzere Erzincan, Gelibolu, Irak ve Filistin'de sağlık hizmeti yürütme kararı alması ve bir biri ardına sağlık personeli ile gerekli malzemeleri göndermesi, yardım seferberliğinin önemli bir safhasını oluşturmaktaydı.¹¹ Bunların yanında 20 Temmuz 1915 tarihinde Alman endüstri ve tarım derneklerinin Alman Şansölyesi Dr. von Bethmann Hollweg'e sundukları bir raporda, Osmanlı'ya yardım edilmediği takdirde Doğu'daki yüzbinlerce Müslümanın sempatisini kazanmak için yıllardır harcanan emek ve paraların boşa gideceği, nihayetinde bunun Alman ekonomik ve finans gücüne büyük zararı olacağı ifade edilmişti.¹² Netice itibarıyla, belirtilen kaygılara bağlı olarak Almanya savaş boyunca Osmanlı Devleti'ne yardım etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda, Alman Kızılhaçı öncülüğünde Berlin'de kurulan ve Alman Şansölyesi Bethmann Hollweg'in de büyük destek verdiği "*Deutsches Komitee für Sammlungen zu Gunsten des Roten Halbmonds (Hilal-i Ahmer Yararına Alman Yardım Toplama Komitesi*¹³)" 1915 yılının başlarından itibaren Almanya'nın farklı şehirlerinde, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım toplamaya başladı. Alman Yardım Komitesi'nin Onursal Başkanı Alman Şansölyesi (Reichskanzler) Bethmann Hollweg idi. Komitenin iki sorumlu başkanı (Trachenberg asilzadelerinden Fürst von Hatzfeldt ve Meclis Başkanı/Präsident des Reichstags Dr. Johannes Kämpf), iki malî işler sorumlusu (Alman Türk Başkonsolosu/Kaiserliche Türkische General-Konsul R. von Koch ve Milletvekili/Stellvertreter Dr. Arthur Salomonsohn) ve iki de sekreteri (Dr. Paul von Schwabach ve Dr. Ernst Jäckh) vardı.¹⁴

¹¹ Kızılhaç (Rote Kreuz/Red Cross) teşkilatının hizmet anlayışı şu yedi ilkeden oluşuyordu: insanperverlik (Menschlichkeit), tarafsızlık (Unparteilichkeit), ayırım gözetmeme (Neutralität), bağımsızlık (Unabhängigkeit), gönüllülük (Freiwilligkeit) birlik (Einheit) ve evrensellik (Universalität). Bu ilkeleri Alman Kızılhaçı da aynen benimsemiş ve bunlara sadık kalarak Osmanlı-Rus Savaşı (1877-78), Sırp-Bulgar Savaşı (1885), Boer Savaşı (1899-1902), Rus-Japon Savaşı (1904-05) ve Trablusgarp Savaşı (1911-12) gibi pek çok savaşta din ve milliyet farkı gözetmeksizin sağlık hizmeti yürütmüştü. *Beiträge zur Kriegsheilkunde, Aus den Hilfsunternehmung der Deutschen Vereine vom Roten Kreuz Während des Italienisch-Türkischen Feldzuges 1912 und des Balkankriegs 1912-13*, Hrsg: Central-Komitee der Deutschen Vereine vom Roten Kreuz, Springer Verlag, Berlin 1914, s. III-V.

¹² Çolak, *agm*, s. 678.

¹³ Bundan sonraki kullanımlarda "Hilal-i Ahmer Yararına Alman Yardım Toplama Komitesi" yerine kısaca "Alman Yardım Komitesi" ifadesi tercih edilecektir.

¹⁴ *Archives de la Ville et de l'Eurométropole de Strasbourg (AVES)*, 502 FI 403, 15 Nisan 1915.

Alman Yardım Komitesi Berlin merkezli olarak çalışacaktı ve toplanacak yardımlar Berlin'deki Osmanlı Sefareti aracılığıyla İstanbul'a gönderilecekti. Almanya'nın farklı şehirlerinde teşkil edilecek şubeler marifetiyle toplanan para veya malzemeler aynı şekilde önce Berlin'e ulaştırılacak, buradan İstanbul'a gönderilecekti. Toplanacak yardımların muhafaza ve nakil işleriyle Alman Yardım Komitesi veya yardımların toplandığı yerlerdeki Alman Kızılhaç şubeleri ilgilenilecekti. Ayrıca, toplanan nakit paralar sadece İstanbul'daki Hilal-i Ahmer merkezinin izni dâhilinde gerekli harcamalar için kullanılabilir veya kayıt alındığı şekliyle aynen İstanbul'a gönderilecekti.¹⁵

Nakit bağışında bulunmak isteyenler için Komite, yerel veya ulusal ölçekte tanınan banka veya finans kuruluşlarında¹⁶ hesap açtırmıştı ve bunun yanında gerek aynî, gerek nakdî bağışta bulunmak isteyenler buldukları bölgelerdeki belediye dairelerine veya Türk Sefaretlięine/Konsolosluęuna da makbuz karřılıęında¹⁷ bağışlarını bırakabilecekti. Alman Komitesi daha fazla yardım toplanması ve toplanacak yardımların usulünce Berlin'deki merkeze ulaştırılması için her bölgede bir de "Yerel Komite (Der Ortsausschuß)" oluşturmuştu. Yerel Komite'nin üyeleri genellikle o bölgenin tanınmış, güvenilir ve halkı yardıma teşvik edebilecek kişilerden oluşuyordu. Mesela, Alsès-Loren'de teşkil edilen Yerel Komite'nin üyeleri arasında Belediye Başkanı, Ticaret Odası Başkanı, Müsteřar Sekreteri ve fabrikatör gibi şehrin ileri gelenleri yer alıyordu.¹⁸

¹⁵ KA, 94/105, 10 Mayıs 1915. Ayrıca bkz: KA, 599/26, Lef.13.

¹⁶ Örneğin, Alsès-Loren (Elsaß und Lothring)'de Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım etmek isteyenler şu bankalara bağışta bulunabilecekti: "Aktiengesellschaft für Boden und Kommunalkredit, Allgemeinen Elsaßischen Bankgesellschaft, Bank von Elsaß und Lothringen, Bank für Handel und Industrie, Bank von Milhausen, Rheinischen Kreditbank ve Bank Ch. Staehling, L. Valentin & Cie". AVES, 502 FI 403.

¹⁷ Şehbenderlikler tarafından bağışçılara verilen bir makbuz örneği için bkz: EK-1.

¹⁸ Alsès-Loren'deki Yerel Komite şu isimlerden oluşuyordu: "Karl Adler (Fabrikatör), Dr. Back (Müsteřar Sekreteri), Bähle (Danışma Kurulu Üyesi), Dr. Chrismann (Danışma Kurulu Üyesi), Giřen (Ticaret Odası Başkanı), Dr. Freudenfeld (Elsaß Lothringen Sigorta Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı), Hurst (Danışma Kurulu Üyesi), Kayser (Yüksek Okul Müdürü), von Lautz (Emniyet Müdürü), Löme (Elektrik İstasyon Müdürü), Pöhlmann (Bölge Başkanı), Riehl (Danışma Kurulu Üyesi), Schleißer (Ticaret Odası Yöneticisi), Dr. Schwander (Belediye Başkanı), Dr. Spahn (Danışma Kurulu Üyesi), Angemach (Ticaret Konseyi Üyesi) ve Waltz (Danışma Kurulu Üyesi)". AVES, 502 FI 403.

II. Yardımların Toplanması ve İstanbul'a Gönderilmesi

Alman Yardım Komitesi, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti yararına daha fazla yardım toplayabilmek için bir broşür hazırlayarak ülkenin dört bir tarafına dağıtmıştı. Aslında, bu yardım seferberliği sadece Hilal-i Ahmer ile sınırlı değildi. Almanya diğer müttefiki Bulgaristan için de benzer bir yardım seferberliği başlatmıştı.¹⁹ Yardım çalışmaları esnasında Komite'ye en büyük desteği Alman Kızılhaç²⁰ yapıyordu. Çünkü ülkenin en ücra yerleşim yerlerinde bile Alman Kızılhaç (Deutsche Reute Kreuz/DRK)'nın şubesi bulunuyordu. Bu şubelerin temsilcileri yapılan yardım çağrısı üzerine bölgelerinde daha rahat yardım toplayabiliyordu. Örneğin, biraz sonra detaylı bilgi verileceği üzere, DRK Ludwigslust Şubesi temsilcilerinden Eczacı Bremm bulunduğu bölgeden önemli miktarda yardım toplamış ve bunları Berlin'deki Türk Sefareti'ne ulaştırmıştı.²¹

Yardım Komitesi, Alman halkı arasında bir farkındalık oluşturmak ve Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne daha fazla yardım yapılmasını sağlamak için bir ilan metni hazırlatmıştı. İlan metni, Alman-Osmanlı ittifakının önemini, Alman ve Osmanlı askerlerin farklı bölgelerde ve zorlu koşullarda insanüstü mücadeleler verdiğini, müşterek mücadelenin tehlikeye girmemesi adına Hilal-i Ahmer'e ve dolayısıyla Türk ordusuna yardım etmenin elzem olduğunu ifade eden şu cümlelerden oluşuyordu:

"Silah arkadaşımız Osmanlı, müşterek düşmanlarımızın çöküşü için fedakârlık ve coşkuyla savaşıyor. Osmanlılar Tüm İslam âleminin geleceğini anavatanımızın kaderine bağladılar. Bu uğurda ağır bedel ödüyorlar ve daha da ciddi fedakârlık yapacaklar. Sahip oldukları ordu ve donanma sayesinde müşterek mücadelemize büyük hizmetleri oluyor.

Alman ve Osmanlı askerleri düşmana karşı nasıl yan yana mücadele veriyorsa bizim de bu zor şartlarda Osmanlı'yı tüm gücümüzle

¹⁹ Bulgar Kızılhaç için de bir Alman Yardım Komitesi oluşturulmuştu. AVES, 502 FI 400, 1915. Almanya, Kızılhaç aracılığıyla kendi ordusu ve donanmasının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da savaş esnasında halka yardım çağrısında bulunmuştur. AVES, 502 FI 55; AVES, 502 FI 58, 1917; AVES, 502 FI 399, 1917.

²⁰ Alman Kızılhaç Teşkilatı/Das Deutsche Rote Kreuz (DRK).

²¹ KA, 599/26, Lef.1, 11 Mayıs 1916.

desteklememiz gerekiyor. Hilal-i Ahmer için yapılan gönüllü başışlar, Alman halkının bu bilince sahip olduğunu gösterecektir.

Kapsamlı bir yardıma ihtiyaç var. Bu yüzden, Almanlar olarak Hilal-i Ahmer'e ve dolayısıyla cesur Türk silahlı kuvvetlerine fedakârlık yaparak destek olmamız gerekiyor.

Zorlu kış şartlarında Kafkasya ve daha başka bölgelerde verilen insanüstü mücadelelerdeki yükü bir nebze de olsa hafifletmek için herkes bu yardımların gerekli olduğunu anlamalıdır. Her Alman, müttefik kardeşleri için yaptığı bütün fedakârlığın aslında kendi ülkesi yararına olduğunu fark etmelidir.”²²

Yapılan çağrılar üzerine ülkenin her bölgesinden yardımlar gelmeye başladı. Yardım çağrılarının en önemli duyuru vasıtası gazete ve dergilerdi. Gazetelerde özellikle Kızılhaç ve Türk Kızılayı'na yardım edilmesi çağrısında bulunuluyordu. Cenevre Sözleşmesi gereği Türk Kızılayı'nın Osmanlı cephelerinde mücadele ederken yaralanan Alman askerlerine de yardım ettiği belirtiliyor ve Türk Kızılayı'na bu yüzden daha fazla yardım edilmesi gerektiği çağrısı yapılıyordu.²³ Bu basın organları aracılığıyla verilen ilanlar neticesinde Alman Kızılhaçı, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Bulgaristan Kızılhaçı için yapılan yardımları belirli aralıklarla açıklıyordu. Örneğin, Bremen şehrinde 1916 yılının Mart ayına kadar Hilal-i Ahmer için 5.100 Mark yardım toplanmıştı.²⁴ Mannheim'da ise Hilal-i Ahmer için 350, DRK için 2.800 Mark²⁵; Heilbronn'da Hilal-i Ahmer için 2.500, Bulgar Kızılhaçı için 5.000, DRK için de 10.000 Mark²⁶ yardım toplanmıştı. Alman Tütün Üreticileri Derneği ise Osmanlı Hilal-i Ahmer ve Bulgar Kızılhaçı için toplam 200.000 Mark tutarında bir yardımda bulunarak 1915 yılı içerisinde en yüksek bağış yapmış oluyordu.²⁷

²² AVES, 502 FI 403, 1915. (Bkz: Ek-2).

²³ *Allgemeine Zeitung (München)*, Nr. 4, 23 Ocak 1915; *Rosenheimer Zeitung*, Nr. 162, 17 Temmuz 1915; *Heimatgruß (Balingen)*, Nr. 12, Ağustos 1917. Alsos-Loren bölgesinde 1915 yılına ait vergi gelirlerinden Hilal-i Ahmer Cemiyetine'de bir miktar pay ayrılmıştı. *Rote Kreuz-Vereinigung Kusel, Hebersicht über die Tätigkeit von Kriegsbeginn bis 31 Dezember 1915, 1916*, s. 7.

²⁴ "An unsere Mitglieder im Felde", Bremen Kriegsbriefe, *Heimatsgrüße*, Nr. 1, April 1916, s. 8.

²⁵ *Kriegsberichte der Handelskammer für den Kreis Mannheim*, Nr. 5, Mai/Juni 1915, s. 135. (Bkz: Ek-3)

²⁶ "Kriegswohlfahrtpflege", *Knorr-Feldpost (Heilbronn)*, Nr. 9, Dezember 1915, s. 2.

²⁷ *Feldzeitung der Bugarmee*, Nr. 11, 28 Dezember 1915.

Alman Yardım Komitesi Hilal-i Ahmer Cemiyeti yararına daha fazla yardım toplanabilmesi için ülkenin dört bir yanında konser, tiyatro veya sinema gibi etkinlikler tertip ediyordu. Bu tür etkinliklere Almanya'nın tanınmış sanatçıları veya bilim adamları katılarak yardım kampanyasına destek oluyordu. Bremen'de Hilal-i Ahmer yararına tertip edilen tiyatro etkinliğine bizzat Osmanlı Büyükelçisi de katılmıştı. Bremen Trivoli Tiyatrosu'nda gerçekleşen tiyatro gösterisinin ardından Garnizon Korosu da misafirlere bir müzik dinletisinde bulunmuştu.²⁸

Yine Hilal-i Ahmer yararına Bonn'da "*bir hayır konseri (Wohltätigkeitskonzert)*" tertip edilmiş ve 4 Ekim 1917 tarihinde gerçekleşen konsere Köln Operası'ndan şarkıcılar Grimm-Mittelbach ve Karl Schröder ile ülkenin tanınmış piyanisti Prof. Paul Stoye ve Düsseldorf'tan ünlü oyuncu Robert Nonnenbruch katılmıştı.²⁹

Bu yardım seferberliğine Almanya'daki Yahudiler de dâhil olmuş ve Alman Yardım Komitesi'ne bağlı olarak kurulan "*Yahudi Yardım Komitesi (Jüdische Hilfskomitee)*" de Hilal-i Ahmer yararına yaklaşık 100.000 Mark yardım toplamıştı. Büyük bir kısmı Yahudiler'den toplanan bu paranın bir kısmıyla ilaç, giyecek vs. malzemeler satın alınarak Osmanlı ve Alman askerlerinin kullanımı için trenle İstanbul'a gönderilmişti. Yahudi Yardım Komitesi ayrıca, Berlinde'ki Osmanlı Sefareti'ne bir mektup göndererek ihtiyaç duyulan malzeme listesi ile toplanan nakdi yardımın gönderilebileceği bir posta çeki hesabının kendilerine bildirilmesini talep etmişlerdi.³⁰

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne yardım seferberliğine sadece Almanya'dan değil, Avusturya'dan da destek geliyordu. Özellikle bu ülkede bulunan kalem erbabı, tanınmış yazarlar gazetelere gönderdikleri yazılarda Hilal-i Ahmer için halkı yardıma teşvik ediyordu. Bu yazılar sayesinde büyük miktarlarda yardım toplanıyor ve bununla cemiyetin ihtiyaç duyduğu ilaç ve diğer sağlık malzemeleri temin ediliyordu. Avusturyalı Gazeteci Karl Junker Hilal-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti'ne göndediği bir yazıda, Osmanlı topraklarında "*âsâr-ı edviye*

²⁸ *Deutschland in der Notwehr gegen Überfall, Barbarei und Heuchelei, Betrachtungen der "Bremer Nachrichten" über den Völkerkrieg 1914/1915*, Carl Schünemann Verlag, Bremen 1915, s. 11.

²⁹ "Türken Konzert", *Bonner Zeitung*, 24 Eylül 1917. Ayrıca bkz: "Eine Wohltätigkeitsveranstaltung", *Deutsche Reich Zeitung*, 5 Eylül 1917. Hilal-i Ahmer ve Bulgar Kızılhaç yararına Sofya'da da bir konferans tertip edilmişti. Bkz: *Deutsche Balkan-Zeitung (Sofia)*, Nr. 11, 5 März 1917.

³⁰ "Liebesgabenzug für die türkische Armee", *Bonner Zeitung*, 24 Haziran 1915.

ile *fennî, ilmî ve siyasî makalâtı hâvi*" yazıların kendilerine ulaştırılması halinde bunların Avrupa'da basılarak elde edilecek gelirin doğrudan İstanbul'a gönderileceğini ifade etmişti. Zira Alman ve Avusturya Kızılhaçları bu şekilde makaleleri neşrederek hatırı sayılır gelir elde etmişlerdi.³¹ Aynı şekilde, Balkan ve Şark Alman Heyet-i İktisadiyesi Baş Kâtibi Dr. Alexander Müller Hariciye Nezareti'ne gönderdiği tahriratta, kendisiyle birlikte Dr. Ervin Haedcke'nin kaleme aldıkları "*Almanya ve Harb*" isimli kitabın satışından elde edilecek gelirin tamamını Alman-Osmanlı dostluğunun bir göstergesi olarak Hilal-i Ahmer'e bağışlamak istediklerini beyan etmişti.³²

Alman ve Avusturya Kızılhaç'ının birlikte organize ettiği ve gelirlerinden bir kısmını Hilal-i Ahmer'e bağışladığı diğer bir etkinlikte Rotterdam (Batavya)'da gerçekleştirilmişti. Burada tertip edilen müsamereden elde edilen gelirin bir kısmı (3.193 Florin) Batavya Şehbenderliği'nin bilgisi dâhilinde "*Nederlandsche Handel Maatschappij*" adlı banka üzerinden İstanbul'a gönderilmişti.³³

Hilal-i Ahmer'e ulaşan yardımların büyük bir kısmı DRK'nin mahallî şubeleri tarafından toplanıyor ve Berlin'deki Alman Yardım Komitesi'ne ulaştırılıyordu. Komite'nin en fazla yardımı da bu şekilde topladığını söylemek mümkündür. Herşeyden evvel, DRK gönüllüleri halk ile daha samimi iletişim kurarak yardım talebinde bulduklarından hemen karşılık bulabiliyorlardı. Ayrıca, taşradaki DRK temsilcileri genelde o bölgenin tanınmış (doktor, eczacı, fabrikatör veya ticaret erbabı) şahıslarından oluştuğu için halk bunlara güven duyuyor ve yardım talebine büyük oranda olumlu cevap veriyordu. Bu şekilde, Hilal-i Ahmer için Baden-Württemberg'in oldukça küçük bir yerleşim yeri olan Geislingen'den bile (DRK temsilcisi Emil Allgoewer tarafından) kısa sürede 1.122 Mark toplanmıştı.³⁴

Hilal-i Ahmer için özverili bir şekilde yardım toplayan bir diğer DRK Şubesi de Ludwigslust idi. Buradaki yardım çalışmalarını, aynı zamanda Ludwigslust

³¹ KA, 553/1, 16 Mart 1915. Alman ve Avusturya Kızılhaç teşkilatları 1915 yılı başlarında bir müsamere tertip etmişler ve elde edilen hasılatın bir kısmını (110 Osmanlı Lirası) Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne bağışlamışlardı. KA, 193/56, 20 Şubat 1915. Müşterek düzenlenen diğer bir etkinlik için bkz: KA, 397/72, 25 Mayıs 1915.

³² *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*, Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2171/4, 7 Şubat 1915.

³³ KA, 18/132, 25 Ocak 1915.

³⁴ KA, 94/122, 15 Ağustos 1916.

Askeri Hastanesi Müdürlüğü'nü de yapan Eczacı Bremm takip ediyordu. Bremm, DRK'nin Ludwigslust Şubesi temsilcisiydi ve Komite merkezine 17 Mayıs 1916 tarihinde gönderdiği bir mektupta, Hilal-i Ahmer'in hemşire, hastabakıcı veya diğer sağlık personeline ihtiyacı olup olmadığı ve cephelerde tesis edilen sağlık birimleri için hangi ilaçların lazım olduğu gibi hususların Berlin Büyükelçiliği tarafından kendilerine bildirilmesini talep etmişti.³⁵ Alman Yardım Komitesi tarafından Bremm'e gönderilen 17 Mayıs 1916 tarihli yazıda, Hilal-i Ahmer için sağlık personeline veya tıbbî malzemeye ihtiyaç olup olmadığı gibi konularla Berlin'deki Türk Büyükelçiliği'nin ilgilendiği, yaralıların bakımı için acilen ilaçlara ihtiyaç olduğu ve eğer ilaç temin edilecek olursa bunların Türk Büyükelçiliği'ne ulaştırılması gerektiği belirtilmişti.³⁶

Bunun üzerine Bremm, 31 Mayıs 1916 tarihinde Berlin'deki Türk Büyükelçiliği'ne gönderdiği mektupta, DRK Macklenburg Başkanı Dr. Langfeld'in Hilal-i Ahmer yararına ilaç toplama kampanyasına büyük destek verdiğini³⁷, satın alınacak ilaçlar için ihracat lisansı çıkarmaya çalıştıklarını, pahalı ilaçları satın almak için gerekli nakit ihtiyacının Hilal-i Ahmer namına toplanan paralardan karşılanıp karşılanamayacağını ve bu hususta Alman Yardım Komitesi'nin iznini talep ettiklerini; buna müsaade edildiği takdirde satın alınacak ilaçların İstanbul'a gönderileceğini belirtmişti.³⁸ Büyükelçilikten Bremm'e gönderilen 5 Haziran 1917 tarihli cevabi yazıda, ilaçlar için nakit kaynak talebinin Savaş Bakanlığı (Kriegsministerium)'na da iletiildiği, Alman Komitesi'nin Hilal-i Ahmer yararına topladığı bütün parayı İstanbul'daki genel merkeze gönderdiğini ve satın alınacak ilaçlar için ödemenin sadece İstanbul'daki Hilal-i Ahmer merkezinden gelecek emirle yapılabileceği; dolayısıyla Almanya'da toplanan paraların DRK veya Alman Komitesi tarafından kullanılamayacağı ifade edilmişti.³⁹

Yardım toplandığı günlerde Osmanlı cephelerinde yaralanan askerlerin tedavileri için Avrupa'dan Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne acilen ilaç gönderilmesi

³⁵ KA, 599/26, Lef.1, 11 Mayıs 1916.

³⁶ KA, 599/26, Lef.2, 17 Mayıs 1916.

³⁷ Osmanlı Devleti, Almanya'da Hilal-i Ahmer için yardım toplayan veya dolaylı olarak yardım edenlere nişan itasında bulunarak onları taltif etmiştir. BOA, HR.SYS, 2420/69, 14 Mayıs 1916; BOA, Meclis-i Vükelâ (MV), 246/5, 7 Teşrinisani 1332/20 Kasım 1916.

³⁸ "...Ich möchte unseren treuen wackeren Bundesgenossen (sadık, cesur müttefiklerimize) baldigst das bringen, was sie so notwendig an Medikamenten gebrauchen". KA, 599/26, Lef.3-4.

³⁹ KA, 599/26, Lef.5-6.

gerekliyordu ancak, kinin, kloroform ve eter gibi maddeler Alman Kızılhaç ve genel olarak Alman ordusu için de büyük bir öneme sahip olduğundan ihracatı sınırlandırılmıştı. Üstelik bu gibi maddeler savaş döneminde oldukça yüksek fiyatlara satılıyordu. Mesela, daha çok sıtma hastalığına karşı kullanılan “kinin”in Almanya’da kilosu 180 Mark, cerrahi müdahalelerde kullanılan “kodein”in kilosu ise 560 Mark değerindeydi ve Ludwigslust DRK yönetiminin Hilal-i Ahmer’e gönderilmek üzere satın alınacak ilaçlar için yaklaşık 30-40 bin Mark’a ihtiyaçları vardı. Uzun süren yazışmalardan bir sonuç çıkmayınca Bremm, Hilal-i Ahmer için gerekli ilaçların bir kısmını kendi imkânlarıyla satın almıştı. Bu ilaçların Almanya’dan çıkarılması meselesine gelince, Alman Yardım Komitesi tarafından Bremm’e gönderilen 9 Haziran 1917 tarihli bir tezkirede, Almanya’da eğitim görmüş Osmanlı tebaasından bir doktora Hilal-i Ahmer adına sipariş edilen ilaç ve diğer sıhhi malzemeler için Alman Hükûmeti’nin bir ihracat lisansı verdiği bildirilmişti. Bu, Hilal-i Ahmer adına alınacak her türlü ilaç ve sağlık malzemesinin Almanya’dan sorunsuz çıkabileceği anlamına geliyordu.⁴⁰

Almanya’nın farklı şehirlerinde toplanan sargı malzemeleri, asker giysileri, ilaçlar, gıda ürünleri⁴¹ ve çadır gibi yardımlar vagonlara doldurularak tren yoluyla İstanbul’a gönderilecekti. Ludwigslust DRK ekibi de kendi imkânlarıyla oluşturdukları bir vagon dolusu malzemeyi Berlin’den İstanbul’a göndereceklerdi ve bu malzemelerin zarar görmeden Hilal-i Ahmer merkezine ulaşması için de bir görevli İstanbul’a kadar gidecekti.⁴²

Alman Komitesi ile Alman Kızılhaç teşkilatının müştereken çalışmaları neticesinde Berlin’de toplanan yardımlar belirli aralıklarla İstanbul’a gönderiliyordu. Örneğin, 1915 yılının Mayıs ayına kadar toplanan aynı yardımların toplamı 51 vagona ulaşınca Alman Yardım Komitesi iki görevli nezâretinde bu yardımları 31 Mayıs 1915 tarihinde yola çıkardı. Bu malzemelerin nakli esnasında görevli personelin yol masrafı için kendilerine 3.000 Mark

⁴⁰ KA,599/26, Lef.8-11, 9 Haziran 1917.

⁴¹ Alman Yardım Komitesi bu süreçte Hilal-i Ahmer’e gıda ürünü desteğinde de bulunmuştu. Nitekim 1916 yılında Komite tarafından satın alınan unlar İstanbul’a gönderilmişti. BOA, Hariciye Nezareti Sofya Sefareti (HR.SFR.04..), 650/24, 20 Mart 1916.

⁴² KA, 599/26, Lef.7.

verilmişti ki, bu para da Hilal-i Ahmer adına toplanan paradan karşılanacaktı. Vagonlarla İstanbul'a gönderilen malzemeler şunlardı:⁴³

Vagon Adedi	Eşyanın Cinsi
37	5 sıhhiye bölüğü ile 2 sahra hastanesi için 72 araba.
5	11 araba ile dezenfektör, sahra matbahu, mutfak aletleri. Bu 5 vagonun birinde 2 tekerlekli araba üzerinde 1 dezenfektör makinesi de mevcuttu. ⁴⁴
1	Asker hediyeleri
4	Asker hediyeleri ⁴⁵
1	140 yatak
1	Bu yatakların minderi vs. (bu vagonda cephede kullanılmak üzere bir mutfak takımı da mevcuttu.)
1	Asker hediyeleri ⁴⁶ (bu vagonda harbiyeye ait iplik ve röntgen aletleri de mevcuttu.)
1	Hilal-i Ahmer Cemiyeti için sipariş edilmiş 1 büyük çadır (3 kısımlı)

⁴³ KA, 578/68, 4 Haziran 1915.

⁴⁴ 15 Şubat 1915 tarih ve 659 hususi numaralı tahrirat üzerine Berlin'de Dr. Hikmet Bey tarafından sipariş edilmişti. Aynı yer.

⁴⁵ Berlin'de Ullstein Matbaası tarafından hediye edilmişti. Aynı yer.

⁴⁶ Bunların 18 sandığı Münih'te General Artin'in zevcesi tarafından gönderilmiş olup yarısı Türk askerine, diğer yarısı da Alman askerine aitti. Aynı yer.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti için sipariş edilmiş 1 büyük çadır (4 kısımlı)

Bu malzemelerin büyük bir kısmı Alman Yardım Komitesi ve DRK Şubeleri tarafından toplanmış, bir kısmı ise Harbiye Nezareti'nin isteği üzerine Berlin Sefareti tarafından satın alınmıştı. Görüldüğü gibi, Hilal-i Ahmer için gönderilen bu malzemelerin büyük bir kısmı aslında Harbiye Nezareti'nin cephelerde ihtiyaç duyduğu malzemelerden oluşuyordu. Diğer yandan, hastaneler için yatak, röntgen ve dezenfeksiyon makineleri gönderilmişti ki, bu malzemeler de Hilal-i Ahmer'in sağlık çalışmalarına büyük fayda sağlayacaktı. Bundan yaklaşık bir yıl sonra gönderilecek diğer malzemelere bakıldığında ise, yukarıda Ludwigslust DRK Şubesi'nin satın aldığı ilaçlardan anlaşılacağı üzere, cephelerde mücadelelerin artması ve askerlerin ağır yaralanmalarına bağlı olarak Hilal-i Ahmer'in daha çok tıbbi malzemelere ihtiyaç duyduğu ve bu yönde talepte bulunmaya başladığı görülmektedir.⁴⁷

Alman Komitesi bütün bu faaliyetlerin yanında Avrupa'da yaşayan ve sıkıntı içerisinde olan Osmanlı tebaasına da yardım etmiştir. Berlin Sefareti'nin bilgisi dâhilinde Komite, Fransa'da "*Puy de Dôme au Séminaire à Cellule*" adındaki bir karargâh tutuklu bulunan Osmanlı tebaasından Mois Benyakas'a para ve elbise yardımında bulunmuştu. M. Benyakas Berlin Sefareti'ne bir mektup göndererek yardım talebinde bulunmuş, Sefaret de Alman Komitesi'nden adı geçen şahsa yardım edilmesini istemişti.⁴⁸

SONUÇ

19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren gelişen ve kimi zaman en üst seviyeye ulaşan Osmanlı-Alman ilişkileri Birinci Dünya Savaşı ile bir silah arkadaşlığına (Waffenbündnis) dönüşmüş ve bu kader birlikteliği savaş boyunca devam etmişti. Almanya özellikle 1915 yılının başlarından itibaren Osmanlı Devleti'ne yardım etmenin gerekli olduğunu görmüş, başta askeri alanda olmak üzere

⁴⁷ KA, 578/68, 4 Haziran 1915.

⁴⁸ BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube (DH.EUM.5.Şb), 24/26, 26 Nisan 1332/9 Mayıs 1916.

sağlık hizmeti ve teknik eleman desteği gibi farklı alanlarda da yardımda bulunmaya çalışmıştır.

Almanya, savaş başladıktan sonra Osmanlı topraklarına onlarca sağlık personeli göndermek suretiyle hem Türk cephelelerinde mücadele veren Alman askerlerinin tedavilerini sağlamayı, hem de müttefik ülkenin yaralı ve hasta askerlerine sağlık hizmeti sunmayı amaçlamıştı. Bunun dışında Almanya, Harbiye Nezareti'nin cephelelerde ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetlerini büyük oranda sağlamaya çalışan Hilal-i Ahmer'e de destek vermekten geri durmamıştır. Nitekim 1915 yılının başlarında kurulan Hilal-i Ahmer Yararına Alman Yardım Toplama Komitesi, Hilal-i Ahmer'e nakdi ve aynı yardımda bulunarak cemiyetin savaş esnasında zaten ağır olan yükünü bir nebze de olsa hafifletmeye çalışmıştır. Berlin merkezli kurulan ve Türk Konsolosluğu'nun bulunduğu yerlerde şubeler açan komite, Alman halkından binlerce Mark para ve vagonlar dolusu da sağlık malzemesi toplamayı başarmıştı. Almanya'nın farklı şehirlerinde Hilal-i Ahmer yararına tertip edilen tiyatro ve konser gibi etkinlikler sayesinde Alman kamuoyunun dikkati bir yandan uluslararası Kızılay/Kızılhaç yardım anlayışına çekilirken, diğer yandan cephelelerde yürütülen sağlık hizmetleri için büyük destek sağlanmış oluyordu.

Alman Kızılhaçı ile Alman Yardım Komitesi'nin müşterek ortaya koyduğu bu yardım seferberliği neticesinde toplanan paralar Berlin Osmanlı Sefareti eliyle veya bankalarla, tıbbî ve askeri malzemeler ise tren yoluyla İstanbul'a gönderilmişti ki, Alman halkının yaptığı gönüllü bağışlar bu zor zamanda Hilal-i Ahmer'e büyük destek olmuştur. Zira bu dönemde, Osmanlı ordusu cepheye nasıl "*yedi düvele*" karşı büyük mücadele vermişse, Hilal-i Ahmer Cemiyeti de cephe gerisinde ve memleketin dört bir tarafında aynı fedakârlıkla hem askerleri hem de halkı ayakta tutmaya çalışmıştır.

Netice itibarıyla, 93 Harbi'nden başlayıp Trablusgarp Savaşı ve Balkan Savaşları ile devam eden Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ile Alman Kızılhaçı arasındaki yardımlaşma anlayışı Birinci Dünya Savaşı yıllarında en üst düzeyde devam etmiştir. Dolayısıyla hem geçmişten gelen Osmanlı-Alman dostluğunun etkisiyle hem de askerî ittifaka bağlı olarak gelişen müttefik ülkenin de ayakta kalması anlayışına bağlı olarak tarihte eşine ender rastlanacak bir sosyal dayanışma örneği bu savaş vesilesiyle ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Archives de la Ville et de l'Eurométropole de Strasbourg (AVES)

502 FI 400; 502 FI 403; 502 FI 55; 502 FI 58; 502 FI 399.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 5. Şube (DH.EUM.5.Şb), 24/26.

Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2171/4; 2420/69.

Hariciye Nezareti Sofya Sefareti (HR.SFR.04.), 650/24.

Meclis-i Vükelâ (MV), 246/5.

Kızılay Arşivi (KA)

18/132; 93/43; 94/105; 94/122; 193/56; 397/72; 578/68; 553/1; 599/26.

II. Gazeteler

Allgemeine Zeitung (München).

Bonner Zeitung.

Deutsche Balkan-Zeitung (Sofia).

Feldzeitung der Bugarmee.

Heimatgruß (Balingen).

Knorr-Feldpost (Heilbronn).

Kriegsberichte der Handelskammer für den Kreis Mannheim.

Rosenheimer Zeitung Heimatsgrüße.

III. Kitap ve Makaleler

Alkan, Necmettin, "Alman Kaynaklarına Göre Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girmesi", *1914'ten 2014'e 100. Yılında Birinci Dünya*

Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyumu, 20-21 Kasım 2014, Sempozyum Bildirileri, İstanbul 2015, s. 157-178.

Altıntaş, Ahmet, "Birinci Dünya Savaşı'nda Hilâl-i Ahmer'in Macaristan'daki Faaliyetleri", *Tarihin Paşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016/16, s. 1-16.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, C. 1-2: 1914-1995*, Alkim Yayınevi, İstanbul 2007.

Beiträge zur Kriegsheilkunde, Aus den Hilfsunternehmung der Deutschen Vereine vom Roten Kreuz Während des İtalienisch-Türkischen Feldzuges 1912 und des Balkankriegs 1912-13, Hrsg: Central-Komitee der Deutschen Vereine vom Roten Kreuz, Springer Verlag, Berlin 1914.

Çolak, Mustafa, "Çanakkale Savaşı'nda Yalnız Bırakılan Bir Müttefik: Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na Yardım Çabaları", *Türkler*, C. 13, Edt: H. Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 673-684.

Deutschland in der Notwehr gegen Überfall, Barbarei und Heuchelei, Betrachtungen der "Bremer Nachrichten" über den Völkerkrieg 1914/1915, Carl Schünemann Verlag, Bremen 1915.

Eckart, Wolfgang U., *Medizin und Krieg: Deutschland 1914-1924*, Ferdinand Schöning Verlag, Paderborn 2014.

Gabriel, Richard A. und Karen S. Metz, *A History of Military Medicine, From Ancient Times to The Middle Ages*, Band I-II, Greenwood Pres, New York 1992.

Kreiser, Klaus, "Das Osmanische Reich: Zerreißprobe am Bosphorus", *Der Weg in den Ersten Weltkrieg (Wegmarken)*, Thilo Kößler, Norbert Seitz (Hrsg.), Deutschlandradio März 2014, s. 61-71.

Machalett, Gerd und Ernst-Jürgen Finke, "Die Medizinische Versorgung der Deutschen Militärmission in Vorderasien 1914-1918", *Wehrmedizinische Monatschrift*, 59/2015, s. 248-258.

Riesenberg, Dieter, *Das Deutsche Rote Kreuz, Eine Geschichte 1864-1990*, Ferdinand Schöning Verlag, München 2002.

Rote Kreuz-Vereinigung Kusel, Hebersicht über die Tätigkeit von Kriegsbeginn bis 31 Dezember 1915, (y.y) 1916.

Şimşek, Muttalip, "Birinci Dünya Savaşı Esnasında Erzincan, Bağdat ve İstanbul'da Açılan Alman Kızılhaç Askerî Hastaneleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXXVI (2020), s. 37-76.

<https://www.scribd.com/document/80987994/aerzte1wk-1> (Erişim Tarihi: 16.03.2022).

EKLER

Ertuğrul BAYIR

Osmanlı Hilal-İ Ahmer Cemiyeti'ne Destek Olmak İçin Kurulan Alman Yardım Komitesi

شہنشاہ خانہ لرحہ قبض اولتان مبالغہ عائد مقبوض سندیدر
صردہ نوسروسی
No. d'Ordre

۲۶۵۰۸

Duplicata

Reçu pour les sommes perçues
par les Consuls

مبالغ : مسکوکات محلہ
Somme : Monnaie du Pays
۱۰۰

بارہی ویرتک اسم و صنعتی } عروسیت بہ غتہ اخذہ اصحاب علاقہ دن
Nom et Profession

محل اقامتی } غرض
Résidence

تہ پارہسی اولدینی } ہلال احمر انہ سی
Nature du versement

ترتک حسابہ یا تیردینی } امداد حاضرہ منہ سندیدر مبالغہ استانیہ کو تیردینی
Versé pour le compte } جیدتک امرایہ تیردینی سندیدر خانہ موقوفہ اولتان

عروسیت بہ غتہ اخذہ دن بروجہ بالا
یوز خانہ آلہرق مقبوض سندیدر مومی الیہ ویرلمش اولمغہ اشبو نسختہ تانیہ
مربوطی ایلہ برابر خارجہ محاسبہ مدیرتہ ارسال قلدی
Reçu de M..... la somme
ci-dessus, soit.....

فدای شہنشاہ خانہ نوسروسی
Le Consul

کاپورہ خانہ

تاریخی } چک ویا پوستہ علم و خبرتک
Date } du Chèque ou du
نوسروسی } Mandat-poste.
نومار

کسیدہ سی } آچیہی تسلیم اینتک مہر ویا امضاسی
Tireur
مخاطب }
Payeur

آئیہ خانہ سندیدر منہ سندیدر مبالغہ استانیہ کو تیردینی
مبالغہ استانیہ کو تیردینی سندیدر خانہ موقوفہ اولتان

[Partie à envoyer au Ministère] [نظارتہ کونڈرلہ چک نسخہ]

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), HR.SYS, 2171/4.

EK-1: Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne bağış yapanlara verilen bir makbuz örneği.

(ATAD)

Ertuğrul BAYIR

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'ne Destek Olmak İçin Kurulan Alman Yardım Komitesi

Stiftungen und Unterstützungen.	
Bei der Handelskammer eingegangene Zeichnungen:	
Für den Deutschen Verein für Sanitätshunde.	
Dr. Blaufstein	10.— M
Handelskammer	100.— "
	<u>110.— M</u>
Für die Beratungsstelle für Kleinhandel und Gewerbe.	
Handelskammer	100.— M
Für die Zentrale für Kriegs- fürsorge.	
Uebertrag	28 026.20 M
Professor Endres	77.60 "
Gebrüder Blumenstein	500.— "
	<u>28 603.80 M</u>
Für das Rote Kreuz.	
Uebertrag	2 500.— M
Karl Messerschmitt (Quartier- schein)	ca. 300.— "
	<u>2 800.— M</u>
Für den Roten Halbmond.	
Uebertrag	350.— M
Für den Auslandsnachrichten- dienst.	
Uebertrag	2 312.45 M
Für die Kriegsgefügigten in Ostpreußen.	
Uebertrag	2 172.— M
Für die Kriegsgefügigten in Elfaß-Lothringen.	
Uebertrag	710.— M
Für den Kurierdienst nach Holland.	
Uebertrag	627.15 M
Für vom Ausland ausgewiesene Deutsche.	
Uebertrag	1 000.— M
Beitrag der Handelskammer zu den Auslagen der Leitung der Vaterländischen Vorträge	
Uebertrag	152.04 M
Für die Kraftfahrerpempe.	
Uebertrag	25.— M

Kriegsberichte der Handelskammer für den Kreis Mannheim, Nr. 5, Mai/Juni 1915.

EK-3: Almanya'nın Mannheim şehrinde Hilal-i Ahmer için toplanan yardım (350 Mark).